

טוב להיות דתי?! לא קשה לכם עם כל המצוות?!

יהודי אמריקאי יוצא ברכב מניו יורק לדטרויט. לפניו עשר שעות נהיגה והוא לא אכל לפני היציאה. אחרי כמה שעות מתחילה הבטן להתהפך והוא להוט למצוא אוכל. הוא מנסה להתעלם מהשלטים בצדי הדרך על בתי הקפה ומסעדות המזון המהיר, אבל הרעב מערפל אותו.

אחרי שש שעות נסיעה הוא מאבד שליטה. עוצר במקדונלד'ס בגרסה הלא כשרה שלהם ומזמין סנדוויץ'. הוא מתחנן לאלוקים שיבין אותו ויסלח לו.

פתאום מתחילים השמים להתקדר, רוחות מטלטלות את החלון וגשמים סוערים יורדים בזעף. הוא מבין שבשלו הסער הזה. הוא מרים את העיניים לשמים: "רבש"ע, ידעתי שאסור לאכול בשר בחלב, לא ידעתי שאסור אפילו להזמין..."

עשרות מיליוני אוקראינים מוסרים את חייהם במלחמה נגד רוסיה, והסיבה העיקרית לכך היא: **חופש**. מכמה סיבות כדאי להם לחיות תחת רוסיה, אבל הסיבה העיקרית שהם מחרפים נפשם היא עצמאות וחרות. תחת רוסיה אין לא חרות ולא עצמאות, בעוד שתחת אוקראינה הם אדונים לגורלם.

וכאן מתרחש הפלא הגדול: המשותף בין כולנו הוא שוויתרנו על החרות שלנו. הפקרנו את העצמאות בידי השעבוד לרבש"ע. אסור לאכול, אסור לדבר, אסור לחשוב. אין עבד כבול כמו היהודי: בעוד שהעבד משועבד רק בגופו, היהודי משועבד בנפשו ומהותו.

ובכל זאת למרבה הפלא, אנחנו לא סובלים. אני מביט על האנשים שיושבים סביבי בבית הכנסת והם באים ללמוד בשמחה ומייחלים שגם הילדים שלהם ימשיכו לבוא. חלק גדול מהנוכחים הם בעלי תשובה שבאו לקב"ה **מרצונם הטוב**. הם לא גדלו כך, לא התחנכו כך ולא משועבדים לשום דעות קדומות. ובכל זאת החליטו בבחירה חופשית לוותר על החרות ולכבול עצמם בעבדות לכבלי התורה.

והתמיהה היא: איך? כיצד אפשר להיות מאושרים עם כל החוקים? ובקיצור: אם בחג הפסח יצאנו לחרות, נדמה שבחג השבועות חזרנו לעבדות ובגרסה יותר מחמירה – אז על מה השמחה?¹

אנו רוצים לחקור את השאלה הגדולה הזו, באמצעות תהייה מרתקת שסוחפת את הלב ואת המוח. בשש השבועות האחרונים למדנו פרקי אבות ובערב מתן תורה קוראים את הפרק השישי והאחרון. הפרק עוסק במעלת התורה ובדרך קנייניה, ובתוך הדברים מובא מאמר חז"ל מפורסם, שאיך לומר, קשה למצוא דברים יותר תמוהים ממנו.

לפני שנקרא את המאמר, הבה נחקור את זהותו של בעל המימרה ונראה עד כמה נאים הדברים למי שאמרם: האמורא רבי יהושע בן לוי, נחשב ליחיד ומיוחד בין חכמי ישראל. הגמרא מספרת דברים מופלאים על גודל קדושתו וטהרתו, ובראש מעלותיו עומדת דבקותו ואהבתו לתורה:

1. ברכות ו,ב: אמר רבי תנחום בשם רבי יהושע בן לוי: לעולם ירוץ אדם לדבר הלכה ואפילו בשבת.

למרות שגזרו חכמים לא לרוץ בשבת, משום שנראה בעיני הרואים כיום חול, שנאמר "וכבדתו מעשות דרכיך – שלא יהא הילוכך בשבת כהילוכך בחול", בכל זאת אומר רבי יהושע בן לוי שמותר לרוץ כדי להספיק את דרשת הרב בשבת. כי הריצה מבטאת את הכבוד והלהיטות לתורה.

רבי יהושע בן לוי לא דיבר, אלא הפגין בעצמו את הריצה והזריזות ללימוד תורה:

¹ ההסבר המקובל לאושר הדתיים הוא, שהדת היא "אופיום להמונים". היא מספקת רשת תמיכה כנגד הקשיים והבידוד של החיים. ראו למשל כאן: <https://www.haaretz.co.il/blogs/midatova/2018-06-12/ty-article/0000017f-f8ff-d2d5-a9ff-f8ff5c460000>.

הבעיה היא שבארץ, למשל, שהיא מדינת עושר משגשגת, אחוז הדתיים לא פוחת. ניקח כדוגמה את היהודים ברוסיה כיום או אלו שיצאו מרוסיה למקומות אחרים, הם עברו ממצב עוני למצב עושר, ודווקא רואים תופעת חזרה בתשובה ענקית לאחר שנות הניתוק של הקומוניזם. כך שהדת לא נחלשת מול העושר, אלא מתחזקת.

קידושין ל,א: רבי חייא בר אבא מצא את רבי יהושע בן לוי, שלבש חתיכת בד על ראשו בלי שהספיק ללבוש את כובעו והיה לוקח את נכדו לבית המדרש. אמר לו: מה הלהיטות הגדולה? אמר ריב"ל: האם קטן בעיניך מה שנאמר 'והודעתם לבניך' וסמך ליה 'יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב'?! [היינו שהלימוד לצאצאיו נחשב כמו המשך של מתן תורה].

ואולם הסיפור הבא עולה על כולם:

כתובות עז,ב: מכריז רבי יוחנן: היזהרו מזבובים שנגעו בחולי 'ראתן', מחלת שחין מסוכנת ומדבקת. רבי זירא לא היה יושב מול הרוח הנושבת ממושבים של חולי ראתן. רבי אלעזר לא היה נכנס באוהלם. רבי אמי ורבי אסי לא היו אוכלים מביצי אותו מבוי שגרים בו חולי ראתן [וכל שכן שאר מאכלים שאין להם קליפה]. אבל רבי יהושע בן לוי היה מתחבר עמהם ללמדם תורה. אמר 'אילת האבים ויעלת חן' - ואם חן מעלה התורה על לומדיה, כל שכן שמגנה ומצילה אותם.

ואחרי ההקדמה הארוכה, הנה הסברו של רבי יהושע בן לוי למהותה של התורה:

2. אבות ו,ב: אמר רבי יהושע בן לוי: בכל יום יוצאת בת קול מהר חורב ומכרזת אוי להם לבריות מעלבוניה של תורה ... ואומר (שמות לב) 'והלוחות מעשה אלוקים המה והמכתב מכתב אלוקים הוא חרות על הלוחות' - אל תקרא חרות אלא חירות, שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה.

הפסוק היה צריך לומר 'חרוט' על הלוחות בטי"ת, מלשון חריטה ולא "חרות" בתיו, כמו מפלגת חירות של מנחם בגין? היה צריך להיות גם כתוב 'חרוט בלוחות' ולא "על הלוחות", שהרי חריטה היא חקיקה בתוך האבן עצמה?

מדייק רבי יהושע: "אל תקרא חרות אלא חירות - שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה". ולכן דברי התורה חרוטים על הלוחות, משום שהתורה משחררת את האדם מעל ומעבר לכבלי החומר.

וכמובן, לא ברור אם הדברים נאמרו ברצינות או בהומור... חרות? לומד תורה יוצא לחופש?! הרי החופש נגמר ברגע שאדם מקבל עול מצוות? יכול היה רבי יהושע לומר, שהיהודי התורני הוא שמח יותר, מאושר יותר, מאריך ימים יותר וכו', אבל לומר שהוא משוחרר וחופשי?!

לא מדובר רק בתחושה סובייקטיבית שלנו, כאנשי חומר אוהבי חיים, אלא בקביעות מפורשות של התורה. בכל מקום אנו מוגדרים כעבדי של הקב"ה שכבולים ומחויבים לחוקיו, בין נרצה ובין לא.

שמות ג,יב: בהוציאך את העם ממצרים, תעבדון את האלוקים על ההר הזה - רמב"ן: ויקבלו עבודת השם ללכת אחרי מצוותו. ר"ן סוף פסחים: 'תעבדון' עם נ', שבסוף חמישים יום עתידים לקבל תורה.

עוד בהיותו בסנה, מודיע ה' למשה את תכלית השחרור: כדי להפוך לעבדי ה'. ההכרזה היחידה היא "שלח את עמי ויעבדוני". אין "שלח את עמי" לבד, כמו אצל מרתין לותר קינג, חופש לשם חופש כדי להיות עצמאיים ומאושרים. אלא תכלית השחרור היא להגיע למתן תורתנו ולהפוך עבדי ה'.

ואם מישהו שכח את המסר ביציאה מאפלה לאורה, זאת ההבהרה הנחרצת בפתח עשרת הדברות:

שמות כ,ב: אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים - אבן עזרא: שאלני ר' יהודה הלוי: למה הזכיר 'אשר הוצאתיך מארץ מצרים' ולא אמר 'אשר עשיתי שמים וארץ ואני עשיתיך'? וזאת הייתה תשובתי: כי אין מעלות בני אדם שוות באמונתם בלבם שהם מאמינים בשם הנכבד ... ואם יבא אפיקורוס ויערער כי אין אלוקים ישימו ידם לפיהם כי לא ידעו להשיב ... ואולם בעבור האותות שעשה ה' במצרים, אמר משה 'אתה הראת לדעת', שהכל ראו זה, חכמים ושאינן חכמים.

נפגשים שני ענקי עולם כרבי אברהם אבן עזרא ורבי יהודה הלוי, ומטרידים את מוחם בשאלה עצומה: למה הקב"ה מגדיר עצמו 'כמוציא ממצרים' ולא הרבה יותר מזה, כבורא שמים וארץ? הנותן לחם לכל חי, מביצי כינים עד קרני ראמים? כיצד יתכן שבפעם היחידה בהיסטוריה בה שולף הקב"ה כרטיס ביקור ומציג עצמו, נכתב בכותרת הראשית: "הקדוש ברוך הוא", ובכותרת המשנה: "המוציא ממצרים". כאילו זה כל מה שעשה ועושה רבש"ע?

למה הדבר דומה? נחשוב על נער שמחציף פניו לאביו. האבא מתיישב אתו לשיחה ואומר: אתה חייב בכבודי, כי פעם כשהיית בכיתה ו', החבר'ה מהשכונה התרגזו להרביץ לך ואני הצלתי אותך מהם... זה הרי מגוחך, כי אם יש ילד חי ומתפקד - זה בזכות מסירותו של האבא. למה, אם כן, מצמצם הקב"ה את גדולתו לאירוע נקודתי שהתרחש לפני 3300 שנה? האבן עזרא עצמו עונה כי הקב"ה נוקט בהתגלות מוכחת שנראתה לעיניהם. בעוד שבריאת העולם היא אמונה, הרי יציאת מצרים לאותו דור, הייתה חוויה ממשית שחלפו ממנה רק 50 יום.

אולם רש"י כותב בפשטות רבה – וזה מה שנוגע לענייננו: **רש"י: 'אנכי ה"א אשר הוצאתיך מארמ"צ – כדאי היא הוצאה שתהיו משועבדים לי.'**

בפתח עשרת הדברות, כשמטיל הקב"ה את השלשלאות שכובלות אותנו, הוא מסביר את יסוד שעבודנו אליו: על מנת כן הוצאתי אתכם משם, שתהיו משועבדים לי.

וכך אומרת הפרשה הבאה אחרי מתן תורה: יהודי שמכר עצמו לעבד ובוחר להישאר שם אחרי שש שנים, רוצים את אוזנו במרצע. עונש משפיל ביותר. שכן "אוזן זו ששמעה בהר סיני כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים". וכך בפרשת בהר: "עבדי ה'". ובריבוי מקומות.

והתמיהה עצומה: הרי בסך הכול החלפנו עבדות בעבדות, ועל איזו חרות מדבר רבי יהושע בן לוי?

ב. המדרש שמואל מפרש שהכוונה היא לשחרור מכבלי הטבע. יהודי שלומד תורה, מרחף לאטמוספירה גבוהה יותר שחוקי הטבע אינם קובעים בה. כמו אדם שעולה לחלל ואינו מחויב לכוח המשיכה למטה, כך אדם שלומד תורה, ממריא לעולם גבוה יותר.

רבי יהושע בן לוי דיבר קודם כל על עצמו. הגמרא מספרת דברים מופלאים, כיצד כל חייו היו מעבר לחוקי הטבע, בריחוף מעל הקרקע. ריב"ל זכה תדיר לגילוי אליהו הנביא ואנו זוכרים את הסיפור כיצד הוא נשלח לרומי, לשאול את המשיח מתי כבר יתגלה? במסכת כתובות (עז) מסופר, שכשהגיע זמנו למות ומלאך המוות בא ליטול נשמתו, הכירו רבי יהושע בן לוי ודרש ממנו להראות לו תחילה את מקומו בגן עדן. כשהגיע לשערי גן עדן קפץ פנימה וכך נכנס עם גופו להיכל של מעלה והוא אחד הצדיקים שעלו לשמים בחייהם.

אבל הראיה הכי טובה היא אנחנו, כולנו: העובדה שחוגגים בפעם ה-3334 את מתן תורה. אין לכך תקדים בהיסטוריה של האומות: עם שמצד אחד חי בתוך העמים התרבותיים, ובמקביל, הוכה והולקת בגלל אמונתו. ועדיין התורה חיה וקיימת והיא התיאוריה היחידה שתחיה בוודאי לעולמי עד.

אנקדוטה: בפתח המילניום החדש, בראשון לינואר 2000, פרסם העיתון הפופולרי 'ניו יורק טיימס' מהדורת מילניום מיוחדת. המהדורה נפרשה על גבי שלושה עמודים ראשיים. בעמוד הראשון, שיחזרו את החדשות שהיו מאה שנה לפני כן, ב-1 לינואר 1900. בעמוד השני הופיעו החדשות האקטואליות לאותו יום - 1 לינואר 2000. ובעמוד השלישי, פורסמו תחזיות עתידיות ל-1 בינואר 2100, מאה שנים קדימה. נכללו שם נושאים בדיונים כמו "ברוכים הבאים למדינה ה-51 – קובה!", וכן דיון מעמיק האם לרובוטים יש זכות הצבעה בבחירות, וכן הלאה...

בתחתית העמוד, בצד שמאל, הופיעה מסגרת מלבנית קטנה: זמן הדלקת נרות לנשים ובנות בניו יורק היום יום שישי, 1 לינואר 2100, בשעה 4:39pm.

המו"ל של הניו יורק טיימס נשאל לפרש הידיעה. תשובתו הייתה מדהימה: כאשר ערכנו דיונים מה יהיה בעוד מאה שנה, לא הצלחנו להגיע להסכמה. כל אחד טען משהו אחר, שהרי קשה לנבא את העתיד. אבל על דבר אחד הייתה תמימות דעים: ב-1 לינואר 2100 נשים יהודיות ידליקו נרות שבת...

3. מדרש שמואל: העוסק בתורה הוא בן חורין מהמאורעות הרעות ומקרי הזמן, להיותו מושגח מאת ית' כפי מדרגת דבקותו... ומתעלה ומתדבק בו ית' שהוא למעלה ממערכת השמים [וכללי הטבע].

פירוש תפארת ישראל על המשנה, יורד יותר לתוך המציאות ומבהיר את השחרור של לומד התורה: יהודי משוחרר מהכבלים החזקים ביותר: **מהאנוכיות וההנאה**, ותמורת זאת הוא **שולט בדחפיו**.

הכלא הסגור בעולם נמצא בתוכנו, זה היצר שכובל לחיות כבהמות: להיות חסרי גבולות, לראות רק את עצמנו ולהיות משועבדים לעונג ולדחפים. היצר במהותו רוצה הכול ואין סוף להתפשטות שלו. הוא רוצה אוכל בלי סוף, כסף בלי סוף, הנהגה גופנית בלי סוף. הוא רוצה להתחדש ולהתרענן כל יום מחדש ולא להסתפק במוכר. היצר מעמיד את העצמי במרכז ומעורר כעס נגד כל המפריע להתפשט.

ואילו התורה מלמדת לשלוט בכוחות הטבעיים. סודה של התורה הוא "לעשות שלום בעולם", כלומר ליצור חיים מאוזנים בעלי גבולות. השבת היא הדרך הטובה ביותר לאזן בין עבודה לרוחניות. טהרת המשפחה היא הדרך הכי מוצלחת להתחדשות בחיי הנישואים. כשרות היא הדרך הכי טובה להתרגל לאיפוק בתאוות האכילה. שמיטה היא הדרך לשלב בין חיי טבע לאמונה בלמעלה מהטבע, וכן הלאה.

שאלו פעם בעל תשובה: איך אתה מסוגל לחיות בשבת עם כל כך הרבה אסור? הוא ענה מה אסור? להיפך: מותר לנוח בלי טלפונים, מותר להיות עם המשפחה בלי הסחות דעת, מותר לטפח עם הנשמה בלי לחצים חומריים...

החפץ חיים נקרא פעם להעיד בבית משפט ברוסיה. בפתח העדות ביקש עורך הדין להסביר לשופטים הגויים איזה איש קדוש הרב. הוא סיפר שפעם תפס החפץ חיים גנב בביתו הקטן. וכדי שהגנב לא יואשם בפשע חמור שנידון בעשרת הדיברות, הוא רדף אחריו וצעק: "קח, אני סולח לך".

השופט הביט בעורך הדין ושאל: ואתה מאמין לסיפור הזה?! אמר עורך הדין: "אינני יודע, אבל אני כן יודע שעלי ועליך לא מספרים סיפורים כאלה..."

התורה היא הדרך הטובה לחיות. בכל סקר אפשרי², אנשים דתיים הם מאושרים יותר ומרוצים בחייהם. שכן בעוד העולם מבלבל מריבוי האפשרויות ותוקף האנוכיות והנאמנות לעצמי, ולא יודע איך לשלב בין הקמת משפחה וחינוך ילדים וכיבוד הורים וחיים של מוסר ונתינה, התורה מעניקה מצפן שיוצר את הגבולות בין הגשמה עצמית לתרומה לחברה, בין הנהגה לבין חיי צניעות.

בדידי הוא עובדה: בדירה הראשונה בראשון לציון, אחרי נישואיני, גרנו סמוך לזוג צעירים שאינם שומרי מצוות. הם היו חופשיים ואנו עבדי ה'. מדי מוצאי שבת היינו חוזרים מבית חמי וחמותי, עייפים ומותשים, עם שני תינוקות בעגלה ועוד אחד בדרך, והם היו חוזרים שזופים מאילת או מרמת הגולן. אודה ואבוש כי קינאתי בהם. היה חולף בי הרהור: איזה כיף להם.. גם לי היה בא כמה שנים כאלו...

ערב אחד ירדתי להוריד את הזבל ושמעתי בכי בין העמודים מתחת לבניין. נדרכתי וראיתי את השכן היקר יושב על האפונה ובוכה. התברר שהם נפרדו בצורה מאוד מכוערת והוא התרסק לחלוטין.

ואז הבנתי שהדת מחייבת – אבל היא הדרך הכי טובה לאזן בין צרכים... בעוד שמדינות אירופה מזדקנות לתוך עצמן ומתות יותר מאשר יולדות, איפה שיש דתיים – יש קיום ויש המשכיות בריאה.

תפארת ישראל יכין: אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה - שרק הוא אינו משתעבד להגופניות, זהו לבד חירות האמתית ולא כשתאוותו משוחררת ונפשו משועבדת לתאוה.

עד כאן שני רעיונות יסודיים ובסיסיים, אבל אנו לא רוצים להסתפק בהם, כי נדמה שהבעיה היסודית לא נפתרה: **בסופו של דבר החלפנו שעבוד בשעבוד?** נכון שהשתחררנו מהיצר, אבל במקביל השתעבדנו לכבלים יותר צמודים? השתחררנו מכבלי הטבע, אבל נכנסנו לכלא כובל מהראשון?

הרי לא כל המצוות משפרות את החיים וחלק גדול מהן נועדו רק כדי להגשים את רצון ה'? ובכלל, תכל"ס, כל אחד משתוקק לפעמים לחיות חיים משוחררים ללא שום הגבלות, והוא נדרש לדכא את התאוה לעשות זאת. אז במה אנחנו חופשיים ובני חורין?

<https://www.knowingfaith.co.il/%D7%99%D7%94%D7%93%D7%95%D7%AA-%D7%95%D7%97%D7%99%D7%99%D7%9D-%D7%9E%D7%95%D7%93%D7%A8%D7%A0%D7%99%D7%99%D7%9D/%D7%9E%D7%90%D7%95%D7%A9%D7%A8%D7%99%D7%9D-%D7%99%D7%90%D7%99%D7%9D-%D7%99%D7%95%D7%AA%D7%A8-%D7%99%D7%95%D7%AA%D7%A8-%D7%91%D7%A8%D7%99%D7%90%D7%99%D7%9D-%D7%99%D7%95%D7%AA%D7%A8-%D7%9E%D7%95%D7%A1%D7%A8%D7%99%D7%99%D7%9D-%D7%99%D7%95%D7%AA%D7%A8>

הבה נטפס קומה אל מהות החרות. אילו לא ניתנה תורת החסידות אלא בשביל התובנה הזו – דיינו. הרבי מליובאוויטש עסק בכך פעמים רבות, בעיקר באגרותיו ובמכתבים כללים לקראת חג הפסח. (אחד את המסר עם תוספת נפלאה שראיתי בהגדה של פסח של הרב יונתן זקס).

ג. זה היה לפני כתשעים שנה. רבי אלחנן וסרמן, מגדולי ראשי הישיבות בליטא ומחבר הספר הלמדני "קובץ שיעורים", יצא למסע באמריקה הגדולה. מצבה הכלכלי של ישיבת "אוהל תורה" בברנוביץ' שבליטא לא הותיר ברירה ועול החזקת הישיבה הפך להיות קשה מיום ליום.

יהודי היבשת החדשה קיבלו את הגאון בהערצה, אבל הסכום שהצטבר היה זעום. אנשי העסקים לא מצאו טעם בטיפוח ישיבות שיצמיחו לומדי תורה והגיבו בקרירות. רגע לפני שעזב באכזבה, אמרו לרבי אלחנן כי ברובע ברונקס בניו-יורק מתגורר גביר אדיר, פיליפ גולדשטיין שמו. הוא מנהל מפעל ענק לייצור מעילים וחליפות ואם יצליח לפתוח את ליבו, לא יצטרך לדאוג לצרכי הישיבה.

"פיליפ גולדשטיין?! זה החבר שלי, פייבל מברז'ל, שגדל אתי יחד". הרב הרים טלפן למשרדו של גולדשטיין וכשהמזכירה אמרה ש"הוא עסוק", אמר הרב: "תמסרי לו שחבר ילדותו, אלחנן מברז'ל, מבקש לפוגשו". קול נמרץ נשמע: "אלחנן פה? אתה חייב לבוא לראות את המתפרות הענקיות שלי".

המארח הוביל את רבי אלחנן במפעל הענק, הפגין בגאווה את מחסני הבדים, את קומת המתפרות ואת חדרי המעצבים. כשהתיישבו בחזרה במשרד המרווח ביקש לשמוע מרבי אלחנן מה מעשיו כאן? הרב סיפר כי הגיע לאמריקה כדי לתפור כפתור רופף במעילו, וכולם אמרו לו שגולדשטיין יודע לתפור כפתורים. הגביר הוביל אותו לאחד החייטים והורה להחליף את כל הכפתורים במעילו של הרב. אחר כך לחצו יד חמה ונפרדו לשלום.

חלפו כמה שעות ופתאום הופיע אורח בחדר המלון. פייבל גולדשטיין הביט לרבי אלחנן בעיניים ואמר: "אלחנן, אתה מסתיר משהו. אחרי שעזבת ונרגעתי מההתרגשות, חשבתי שזה לא יתכן שבת שבת מברנוביץ' עד אמריקה בשביל לתפור כפתור. מה באמת חסר לך?".

רבי אלחנן נעץ מבט בחברו ואמר: "פייביש, אתה צודק, לא הגיוני לבוא מאירופה בשביל לתפור כפתור, ואתה, נשמתך עברה מרחק גדול פי כמה מהעולמות העליונים ועד העולם הזה – וכי עשתה את כל הדרך הזאת רק בשביל לתפור כפתורים!...".

מילה אחת מספרת את כל הסיפור: "אין לך **בן חורין** אלא מי שעוסק בתורה". נשים לב: ריב"ל אמר שיהודי הוא "בן חורין", אבל הוא לא אמר שיהודי הוא "חופשי". ואכן הגמרא אומרת את מה שכל אחד מבין: **יהודי אינו חופשי**. ממש לא.

4. נדה סא,ב: בגד שהטילו בו כלאים, לא ימכרנו לעובד כוכבים... אבל עושה ממנו תכריכין למת... דאמר רבי יוחנן: מאי דכתיב (תהלים פח,ו) 'במתים חפשי'? כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצות.

רק המת הוא חופשי, אבל האדם החי לאורך ימים אינו חופשי – ואולם עדיין הוא **בן חורין גמור**.

המונחים "חופשי" ו"בן חורין" הם כמעט הפכים: "חופשי" הוא מי שאין לו חובות, נער אחרי הצבא מתגלגל עם החברים עד לפנות בוקר, קם בצהריים, כל הסלון זרוע מגשי פיצה וגרביים מלוכלכות.

הכדורגלן ליונל מסי, לעומתו, הוא אינו "חופשי". הוא חי במתח אדיר, כל העולם מביט בו. הוא קם מוקדם, עושה מתיחות שרירים, אחר כך מתאמן שעות בשמש הקופחת כדי לשמור על כושר. מקפיד לאכול מאכלים עתירי אנרגיה שישחררו את התנועות שלו ולא יכבידו על הנשימה.

אבל מסי הוא "בן חורין" (לפחות לאדם גוי...). כי "בן חורין" הוא מי **שמשוחרר להגשים עצמו**. שמשיג את התנאים כדי להביא את עצמו לידי שיא. במילים אחרות: חופשי הוא חופשי "מ" – מלקום בבוקר ומתשלום חשבונות. ואילו בן חורין הוא משוחרר "ל" – הוא פנוי לאפשרויות לעשות את מה שטוב לו ולרוץ קדימה. הוא מי שחופשי לנוע ולהגשים את עצמו.

ליהודי יש צרכים מיוחדים. נכון שהנפש הבהמית היא קולנית ואימפולסיבית, אבל עמוק מהרצונות החיצוניים, אנו מורכבים יותר. יש בנו נפש אלוקית שרוצה לפרוש כנפיים ולעוף אל על. אנחנו חיה מחפשת משמעות. זאת עובדה שכמה שנרדוף אחרי אוכל וקניות, הם לא מספקים אותנו³.

לא מאמינים? היזכרו בימים הקשים ביותר של מגפת הקורונה: בתי המשפט נסגרו על מנעול ובריה – ואיש לא התקבץ בחצרותיהם לבקש דיון. משרדי מס הכנסה נסגרו – ושום עצמאי לא עמד בפתח לבקש להגיש דוחות. מוסדות התרבות נסגרו והגזרה התקבלה בהבנה. אבל שערי בתי הכנסת נסגרו – ואנו התדפקנו על דלתותיהם. "דלים ורשים דפקנו דלתיך". כי בית הכנסת הוא לא רק חובה, הוא צורך. הוא הכנפיים של הנפש. כמו נר שבוער למעלה, להבת היהודי כמהה להתחבר למעלה.

4. ליקוטי שיחות יז/75: אמרו חז"ל 'אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה', והרי התורה עניינה 'תעבדון', עבדות? אלא שטבע הבריאה האמתי של יהודי הוא לקיים תורה ומצוות, כמאמר המשנה: אני נבראתי לשמש את קוני. ולכן דווקא כשיהודי לא מקיים מצוות והוא נראה כמו 'חופשי', הוא מתנהג ההיפך ממהותו האמתית והטבעית וזה בשבילו 'עבודת פרך'.

וזאת בדיוק המטרה של התורה: היא מוציאה את היהודי לחרות, משום שהיא מעניקה לו את הכנפיים כדי לעוף גבוה. כיצד יכול אדם בן תמותה להתרומם אל מעבר לעצמו וליצור קשר עם מה שלמעלה ממנו? רק הדבקות בדברי ה' מרימה את הנפש. במקביל, זאת המטרה של ההגבלות של התורה: הם אינן מגבילות, אלא להיפך: יוצרות את המסגרת הנכונה בתוכה תוכל הנפש לפרוח למעלה.

נחשוב על מעקה סביב הגג: לכאורה המעקה מגביל ועוצר את המרחב. השטח נראה קטן יותר עם המעקה. אבל האמת היא שהמעקה מרחיב את הגג. הוא מעניק ביטחון וכך אפשר לרוץ ולקפוץ בחופשיות, בלי לחשוש מהתוצאות.

גם אדם נשוי הוא אינו חופשי, הוא צריך לקום מוקדם כדי לשלוח את הילדים לבית הספר, הוא חייב לעבוד ולפרנס. גם אדם שנוסע בכביש אינו חופשי, הוא חייב לשמור על חוקי התנועה. גם הילד שלכם אינו חופשי, הוא חייב לקום וללכת לבית הספר ואתם מאלצים אותו לעשות זאת, ברצונו או שלא ברצונו. אבל אלו לא הגבלות מעיקות, אלא אמצעים להשגת "חרות", שיאפשרו לו להגיע לשיא שלו.

מי שאמר את זה הכי טוב, היה גדול הלומדים, רבי עקיבא: אלו היו ימי השקיעה של ירושלים, ימי החורבן הנוראיים בהם ירושלים הפכה לגיא הריגה. אדריינוס האכזר אסר להתקבץ ללמוד תורה וגזר להעלות לגרדום את עשרת הרוגי מלכות. בראש העם עמד התנא רבי עקיבא ולמרות שידע שהוא עומד בראש רשימת המבוקשים, המשיך וכינס תלמידים ללמוד את התורה שבעל פה.

פעם נכנס סוחר בשם פפוס בן יהודה ולא הבין מה קורה: וכי רבי עקיבא רוצה להתאבד ח"ו? החיים שלו אינם יקרים לו?! ענה רבי עקיבא במשל: פעם עמד השועל על שפת הים ורצה לדוג דגים לארוחת ערב, אבל השועל לא יודע לשחות ואינו יכול להוציא את הדגים מהמים. השועל הוא ערמומי וניסה לפצות על חוסר הידע באמצעות מלכודת מתוחכמת. הוא נעמד על שפת הים והציע לדגים להצטרף אליו לטיול נחמד בעיר וככה יהפכו להיות חברים טובים. הוציאו הדגים את הראש מהמים ואמרו לו: אתה נחשב לערמומי בין החיות? אתה הטיפש מכל החיות. אם נצא רגע אחד מהמים – נמות ולא תהיה למציאותנו כל ערך.

אמר רבי עקיבא לפפוס: תבין, אני יודע שאני מסכן את החיים, אבל זה הצורך שלי, זה החמצן של הנשמה שלי. זה מה שנקרא עבורי לחיות, כמו שנאמר 'כי הם חיינו ואורך ימינו', אז מה אתה מציע? להפסיק ללמוד?! ואז לאן אלך?! אלו חיים יהיו אז?

אז האם קל להיות דתי? לא. לא קל, אבל זה טוב. בעוד שבטווח הקצר אלו הגבלות, אבל בטווח הארוך הן סולם שמעלה למעלה. בדיוק כמו חולה סכרת שנמנע מלאכול עוגה טובה, ואין זה הגבלה

³ הרבי נהג להביא לך משל יפה: החיים הכי טובים בשביל צמח, הם להיות נטוע בתוך האדמה. אם מישהו יחליט להוציא אותו משם כדי לאפשר לו חופש – הוא יהרוג אותו. אולם בשביל בעל חיים זה לא מספיק להיות נטוע. הצורך שלו הוא דווקא להסתובב ולנוע ממקום למקום כדי לחיות. האדם עומד בקומה גבוהה יותר ויש לו צרכים משלו: לא מספיק לו להיות נטוע, אפילו לא מספיק לו לנוע, הוא משתוקק גם להחכים ולדעת. ואילו בשביל היהודי גם זה לא מספיק: יש לו צורך מיוחד שרק הוא ממלא אותו: להתרומם ולעשות בשביל הנשמה.

עבורו, אלא הצלת חייו. ואדרבה: הטרגדיה הגדולה ביותר תהיה להיכנע לחופשיות ולאבד את החרות. למנוע מהאדם את הצורך שלו ביהדות, יהיה כמו למנוע ממסי את הצורך שלו בלימודי ספורט. בהערה⁴ הובאה דוגמה אנושית ברורה.

הרבי מליובאוויטש, מורה לדור נבוכ א/59: קיבלתי את מכתבך ... בו את מביעה את הקושי ליישב בין מחויבות לתורה ומצוות ובין הרעיון של בחירה וחרות אישית. אני מניח שהקושי נובע מהבנה שטחית של המושג 'קבלת עול', משום שהמילה 'עול' רומזת ליצירת מגבלה. אבל האמת היא שונה: לבורא העולם והאדם יש את הכישורים הטובים ביותר שישנם לסמכות כלשהי, לדעת מה טוב עבור האדם ועבור העולם בו הוא חי. בטובו, הודיע לנו הקב"ה שאם ינהל אדם את חייו היום-יומיים בצורה מסוימת, תהיה לו נשמה בריאה בגוף בריא, וזה יהיה טוב עבורו הן בעולם הזה והן בעולם הבא. ואם האדם היה חי מספיק זמן, היה מגיע בכוחות עצמו לאותן מסקנות שאנו מוצאים בתורה.

הסיבה שהתורה מכונה בשם "עול", שהיא שומרת ומכריחה לפעול על פי הציוויים ו**כנגד הפיתויים**. טבע האדם והיצר הוא כזה שעשוי להתעלם מהתוצאות המרות בגלל הסיפוק הראשוני. לעיתים צריך להזהיר ילדים ומבוגרים שהתמכרות יתירה על המידה למאכלים מסוימים תזיק להם ותגרום שלא יוכלו לאכול שום דבר [ואז צריך להכריח אותם להימנע מכך]. באופן דומה, התורה והמצוות ניתנו לנו באופן של 'עול', שבין אם האדם מבין אותם ובין אם לא ויהיה הפיתוי אשר יהיה – עליו לבצע אותם.

פעם עמד הרב ודרש שהתורה היא הכלה של עם ישראל, שכן הלוחות נמסרו למשה ככלה לחתן. קם מישהו ושאל: אז מי החתן? אם התורה היא הכלה מי החתן הבלעדי שלה?

ענה הרב: תחשוב על כלה נסיכה, ואלפי משתתפים בחתונה מכרכים סביבה ורוצים בברכתה. אבל איך יודעים מי החתן? מי הגבר היחיד שיזכה בה? ממתנים לסוף האירוע לראות מי צועד אתה הביתה. מי שממשיך עמה מאולם האירועים הוא החתן.

במתן תורה עמדו מיליוני יהודים סביב ההר, אבל החתן הוא זה שלוקח את התורה הביתה. זה שמקבל החלטה טובה בחג השבועות להעמיק את הקשר האישי שלו אל התורה ולקבל את הכנפיים להגשים את צורך הנשמה.

כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל

ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב

⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=RDkfGDUDXPQ>: כאשר מציגים סקר לנשים ושואלים מה המשימות היא מהנות בחיים שלהם? גידול ילדים לא נמצא אפילו בעשר המקומות הראשונים... אבל כששואלים מה היו הרגעים המשמעותיים בחיים שלהם? הם יזכרו בלידות, הם יזכרו במסיבת חנוכה עם הילד, כשהוא פעם ראשונה קם לרקוד וכו'.
כך שאנו יותר מורכבים ממה שאנו נראים ויש פער בין צרכים מידיים ובין ארוכי טווח.